

Hegel i Paris – Beauvoir og den feministiske kritiks dialektiske arv

AF ANNA CORNELIA PLOUG

SLAGMARK #83

SIDER: 77-97

Den 6. juli 1940 er der knaphed på mad i Paris, tyske soldater marcherer i gaderne, og Simone de Beauvoir er taget på nationalbiblioteket for at arbejde. Hun skal til at kaste sig over et romanprojekt og venter på at høre nyt fra Jean-Paul Sartre, der to uger forinden er blevet sendt i krigsfangelejr. I sin dagbog noterer hun:

Jeg har været på *la Nationale*. Jeg tog et kort og begyndte at læse Hegel, *Åndens fænomenologi*; lige nu forstår jeg stort set ingenting [quasi rien]. Jeg har besluttet mig for at læse Hegel hver dag fra klokken 14 til 17; det er noget af det mest beroligende, man kan gøre.¹

Tre år senere udgiver hun sin første roman, *L'invitée*, der som epigraf har Hegel-sentensen "enhver bevidsthed søger den andens død."² Og i 1949 kommer tobindsværket *Det andet køn*, hvis filosofiske undersøgelse af de kønnede aspekter af eksistensen og kvindens vilkår i løbet af anden halvdel af det 20. århundrede opnår klassikerstatus inden for moderne feministisk tænkning såvel som kønspolitisk aktivisme.

1 Simone de Beauvoir, *La force de l'âge* (Paris: Gallimard, 1960), 523.

2 Simone de Beauvoir, *L'invitée* (Paris: Gallimard, 1943), 8.

I årene op til og omkring 2. verdenskrig gennemgik G.W.F. Hegel en kortvarig, men gennemgribende renæssance i fransk filosofi med skikkelser som Jean Hypolite, Alexandre Kojève og Jean Wahl, hvis indflydelse man kan spore i de næste generationer af eksistentiale, strukturalistiske og marxistiske tænkere såsom Sartre, Jacques Lacan, Georges Bataille, Michel Foucault og Louis Althusser. På trods af at Beauvoir var en del af samme intellektuelle miljø, er hun ofte komplet fraværende, når historien om den franske hegelianismes blomstringstid og betydning bliver skrevet.³ Dermed forpasser man dog muligheden for at iagttage et væsentligt motiv i moderne feministisk kritik, dvs. den kritik, der er optaget af at problematisere kønnet som sådant snarere end at begrunde et krav om retigheder. I kraft af at have sit filosofiske udspring i Beauvoir bærer denne kritik nemlig præg af en hegeliansk orientering fra sin begyndelse, hvilket har betydning for både form og udfald: Som jeg vil vise i denne artikel, resulterer Beauvoirs undersøgelse af kønnet ikke i et positivt sæt procedurer eller indkredsningen af en identitet, men kulminerer i stedet i en kontradiktorisk bestemmelse, hvilket har den konsekvens, at frigørelse og ikke lighed må udgøre sigtelinjen i den feministiske kamp.

Det mest oplagte og omtalte sted, Beauvoir-forskere har ment at kunne identificere et hegeliansk islæt i Beauvoirs tænkning, er i hendes udforskning af kønnet subjektivitetsdannelse som en kamp om anerkendelse.⁴ Ligesom andre på sin tid bruger Beauvoir den berømte 'herre/slave-dialektik' fra *Åndens fænomenologi* som afsæt til at analysere sociale dynamikker – i dette tilfælde det kønnede forhold og kvindens 'andethed'. Men der er også blevet draget en række andre paralleller, der peger på, at Beauvoirs læsning af Hegel har været produktiv for hendes egne filosofiske undersøgelser. Eksempelvis har Jennifer Purvis fundet forbindelser til flere af *Fænomenologiens* øvrige analyser i *Det andet køn*, og Shannon Mussett viser,

3 Som f.eks. i Judith Butler, *Subjects of Desire. Hegelian Reflections in Twentieth-Century France* (New York: Columbia University Press, 1987); Leonard Lawlor, *Thinking Through French Philosophy. The Being of the Question* (Bloomington: IU Press, 2003); Tom Rockmore, "Hegel in France," i *Bloomsbury Companion to Hegel*, red. Allegra de Laurentiis og Jeffrey Edwards (London; New York: Bloomsbury, 2013); Michael S. Roth, *Knowing and History. Appropriations of Hegel in Twentieth-Century France* (Ithaca: Cornell University Press, 1988); En undtagelse er Robert Sinnerbrink, *Understanding Hegelianism* (Stocksfield: Acumen Publishing, 2007).1988

4 Se f.eks. Nancy Bauer, *Simone de Beauvoir, Philosophy, & Feminism* (New York: Columbia University Press, 2001); Genevieve Lloyd, *The Man of Reason: "Male" and "Female" in Western Philosophy*, 2. udg. (London: Routledge, 1993); Stella Sandford, *How to Read Beauvoir* (London: Granta Books, 2006).

hvordan kapitlet om biologi trækker på Hegels naturfilosofi.⁵ Karen Vintges identificerer ligheder med Hegels etiske overvejelser om sædelighed i Beauvoirs *Pour une morale de l'ambiguïté* (1947),⁶ og Zeynep Direk argumenterer for, at Beauvoirs forståelse af kvindens plads i historien beror på Hegels historiefilosofiske begreb om det absolutte.⁷

Jeg mener dog, at vi, ud over disse adskillige *tematiske* motiver fra Hegels tænkning, også kan finde en vigtig hegeliansk påvirkning på et *operativt* niveau: Nemlig i selve den dialektiske begrebsudvikling, eller hvad man kunne sammenfatte som en *immanent kritisk metode*, hvormed Beauvoir opstiller kønsspørgsmålet eller 'kvinden som problem'. Beauvoirs store bidrag er at gøre kønnet til et felt, der kan undersøges filosofisk – at vise de indre uoverensstemmelser i den måde, kønnet og det feminine er blevet undertrykt som kategori i den kulturelle selvforståelse. Måden, hvorpå hun iværksætter dette nye genstandsområde i *Det andet køn*, er ved gradvist at afdække, hvordan 'kvinden' og kønsforholdet skal tænkes mere og mere komplekst – fra et tomt begreb til et modsætningsfyldt forhold i mennesket selv. Denne konceptuelle uddybning af 'kvinden' og hendes grundlæggende konflikтуelle bestemmelse sker gennem en progressiv inkorporation af negativitet. Det vil sige, at man ikke bare en gang for alle får forelagt én gældende definition, men at negationen af den første bestemmelse bibringer et *andet og rigere* begrebsligt indhold. Beauvoirs bestemmelse af kvinden spejler således Hegels dialektisk-spekulative begrebsudvikling, som vi ser udspille sig i deduktionen af kategorierne i *Logikken* såvel som i det erfaringsforløb, bevidstheden gennemlever i *Fænomenologien*. I denne artikel vil jeg vise, hvordan selve denne originale tilgang til og opstilling af kønsspørgsmålet gør, at Beauvoir markerer en definitiv ny begyndelse for feministisk tænkning, og at *Det andet køn* som værk fortsat står som en udfordring såvel som trædesten for ethvert forsøg på kønskritisk tænkning i samtiden.

5 Jennifer Purvis, "Hegelian Dimensions of The Second Sex: A Feminist Consideration," *Journal of French and Francophone Philosophy* 13, nr. 1 (3. marts 2003): 128–56; Shannon Mussett, "Life and Sexual Difference in Hegel and Beauvoir," *The Journal of Speculative Philosophy* 31, nr. 3 (2017): 396–408.

6 Karen Vintges, "Misunderstanding in Paris," i *A Companion to Simone de Beauvoir*, red. Laura Hengehold og Nancy Bauer (Chichester: John Wiley & Sons, 2017), 478–88.

7 Zeynep Direk, "Simone de Beauvoir's Relation to Hegel's Absolute," i Hengehold og Bauer *A Companion*, 198–210.

Hegel selv er kendt for sine nedladende betragtninger om det kvindelige intellekt og hunkønnetts biologiske andenrangsplads, som når han skriver, at “klitoris er den inaktive følelse overhovedet” i modsætning til det mandlige kønsorgans *virksomme* karakter.⁸ Hans filosofi indebærer ordinære, konservative forestillinger om kønnes respektive roller: Overfor mandens “liv i staten, videnskab og lignende” har vi familien, “i hvilken kvinden har sin substantielle bestemmelse”.⁹ Men som et smukt eksempel på receptionens ironi får vi altså en situation, hvor et i sig selv misogynt filosofisk tekstkorpus har øvet kolossal og konstruktiv indflydelse på udviklingen af visse emancipatoriske grene af moderne feministisk kritik: At tænke kønnet som en tilblivelsesproces, snarere end en på forhånd givet kategori, og at insistere på erfaringens situerethed og kulturens indbyggede modsigelser er alle væsenstræk ved en ideologikritisk anskueliggørelse af kønsforholdet, dvs. den organisering af sociale positioner, som kønnet konstitueres gennem. Når vi har blik for denne hegelianske dimension, kan vi lettere få øje på det radikale *frigørelses*perspektiv i Beauvoirs projekt. Dét betyder, at det kvindelige – eller det kønnede *tout court* – bliver et forhold, der skal overkommes, i stedet for en social position, som det gælder om at styrke, og det har som konsekvens, at vi skal forstå Beauvoirs bidrag til den feministiske tradition som kritisk tænkning snarere end et ligestillingsprogram.

I denne artikel vil jeg, gennem en systematisk læsning af *Det andet køn*, vise, hvordan Beauvoir fremskriver kulturens forståelse af kvinden ved hjælp af en gradvis indarbejdelse af negative bestemmelser. Beauvoirs sammenfletning af dialektisk begrebsudvikling og erfaringsbåret materiale fra det levede liv er emblematiske for den franske Hegelrenæssances reorientering af filosofien som noget, der direkte angår *den sociale virkelighed* – snarere end at være afskåret og abstrakt. Samtidig argumenterer jeg for, at negativitetens rolle i Beauvoirs afklaring af ‘kvinden’ som problemfelt peger på en subtil *metodisk* understrøm, hvis logiske struktur og virksomhed er lig Hegels. Kombinationen af disse to dimensioner giver belæg for at karakterisere Beauvoirs værk som et *kritisk* projekt. Hendes metode er ikke ulig det Frankfurterskolen, der i samme periode i en tysk-amerikansk kontekst også nylæste

8 G.W.F. Hegel, *Enzyklopädie der philosophischen Wissenschaften*, bd. II (Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1970), 519 (§ 369Z).

9 G.W.F. Hegel, *Grundlinien der Philosophie des Rechts* (Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1970), 319 (§166).

Hegel, betegnede som ‘immanent kritik’: Dvs. dét at fremvise undersøgelsesgenstandens egne modsigelser snarere end at sammenholde den med ydre idealer.

Først opridses jeg den franske receptions genopdagelse og nylæsning af Hegels filosofi, der fandt sted med stor intensitet i årene omkring krigen, og som udgør baggrunden for Beauvoirs indskrivning af kønnet i et filosofisk vokabular. Dernæst identificerer jeg de begrebsudviklinger i *Det andet køn*, hvor Beauvoirs tilegnelse af Hegels dialektiske fremgangsmåde for begrebsudvikling åbner vejen for hendes bestemmelse af ‘kvinden’ eller ‘det kvindelige’ (*la femme, le féminin*) som problemfelt. Endelig vil jeg antyde, hvordan dette første møde mellem dialektisk filosofi og kønsproblematiserende kritik får konsekvenser for det feministiske projekt i samtiden.

BEAUVOIR OG DEN FRANSKE HEGEL-RENÆSSANCE

Der er enighed om, at den såkaldte ‘Hegel-renæssance’ i Frankrig i 1930’erne og 1940’erne har præget de efterfølgende generationer i fransk filosofi i afgørende grad.¹⁰ Men hegelianismen i sig selv havde et kort forår i fransk åndsliv. Som Vincent Descombes skriver, blev “de tre H’er”, der dominerede efterkrigstidens generation – Hegel, Husserl og Heidegger – i 1960’erne skiftet ud med ‘mistankens mestre’ Freud, Nietzsche og Marx.¹¹ Til gengæld kan man spore den hegelianske orientering eksplicit blandt tidens eksistentialister og (humanistiske) marxister, samt mere eller mindre indirekte i de efterfølgende strukturalistiske, anti-humanistiske og endda i nogle af de selvproklameret anti-hegelianske strømninger, såsom i Gilles Deleuzes opgør med dialektikken, der går via Hyppolites *sproglige* læsning af Hegel.¹²

10 Se f.eks. Gary Gutting, “French Hegelianism and Anti-Hegelianism in the 1960s: Hyppolite, Foucault and Deleuze,” i *The Impact of Idealism. The Legacy of Post-Kantian German Thought*, red. Karl Ameriks (Cambridge: Cambridge University Press, 2013); Alison Stone, “Hegel and Twentieth-Century French Philosophy,” i *The Oxford Handbook of Hegel*, red. Dean Moyar (Oxford: Oxford University Press, 2017); Jean-Baptiste Vuillerod, “Jean Hyppolite, Hegel in Baltimore,” *MLN* 134, nr. 5 (2019): 999–1007. red. Karl Ameriks (Cambridge University Press, 2013)

11 Vincent Descombes, *Le même et l’autre. Quarante-cinq ans de philosophie française (1933-1978)* (Paris: Les éditions de minuit, 1979), 13.

12 Se Deleuzes anmeldelse: Gilles Deleuze, “Jean Hyppolite – Logique et existence,” *Revue Philosophique de la France et de l’Étranger*, nr. 144 (1953): 457–60.

Knudepunktet i nylæsningen af Hegel er Kojèves seminarer, som blev holdt på L'École pratique des hautes études i Paris i 1933-1939. Seminarerne er især kendt for Kojèves lige dele berømte og berygtede fortolkning af det sted i *Fænomenologien*, der for eftertiden blev kendt som 'herre/slave-dialektikken', og for den dramatiske rammesættelse af værket som "en filosofisk antropologi".¹³ Mellem dem, der frekventerede seminarerne, var blandt andre senere kendte navne som Bataille, Maurice Merleau-Ponty, Raymond Queneau, Lacan, Eric Weil, Gaston Fessard og (muligvis) André Breton.¹⁴ Kojèves antropologiske læsning fungerede således som bindeled mellem Hegel og en række tænkere inden for surrealisme og psykoanalytisk teori, såvel som fænomenologi og politisk filosofi, og har været den måske mest frugtbare i fransk hegelianisme regnet på sine katalyserende effekter. Som sagt nævnes Beauvoir til gengæld stort set aldrig i teorihistoriske opremsninger af de mange intellektuelle udløb, der er gået fra den hegelianske kilde.¹⁵ Godt nok deltog hun ligesom Sartre ikke i Kojèves seminarer, men gennem Queneau var hun bekendt med hans forelæsningsmanuskripter, da de begyndte at cirkulere i slutningen af 1930'erne.¹⁶

Udover at det er usandsynligt, at Beauvoir – som var Hyppolites samtidige, knyttet til Sorbonne i perioden, hvor Victor Delbos introducerede Hegel i sit kursus, og opholdt sig i intellektuelle kredse i Paris som *aggrégé* i filosofi fra 1929 – skulle være indifferent over for Hegelrenæssancens nye læsninger, kan vi se i hendes biografiske materiale, at hun selv studerede Hegel i perioden. Receptionshistorisk har Beauvoir

13 Alexandre Kojève, *Introduction à la lecture de Hegel: leçons sur la Phénoménologie de l'Esprit professées de 1933 à 1939 à l'École des Hautes Études* (Paris: Gallimard, 1980), 48.

14 Ifølge de officielle registreringer over tilhørere samlet i Roth, *Knowing and History*, appendix, 225-227; Andre har formentlig også være tilstede. Hyppolite nævner Raymond Aron og – måske – Sartre. Jean Hyppolite, *Figures de la pensée philosophique. Écrits de Jean Hyppolite (1931-1968)*, bd. I (Paris: PUF, 1971), 236.

15 Tina Chanter, *Ethics of Eros. Irigaray's Rewriting of the Philosophers* (New York: Routledge, 1995), 56-57.

16 Eva Lundgren-Gothlin, *Kön och existens. Studier i Simone de Beauvoirs Le Deuxième Sexe* (Göteborg: Bokförlaget Daidados, 1991), 94 note 21.

haft en notorisk discipel-position,¹⁷ men i takt med at flere de seneste 30 år har forsøgt at vriste hende ud af Sartres skygge, har en række studier argumenteret for en betydelig hegeliensk påvirkning hos hende.¹⁸ I det i denne henseende skelsættende værk *Kön och existens* fra 1991 argumenterer Eva Lundgren-Gothlin for, at Beauvoir med *Det andet køn* – fuldstændig som barn af sin tid og med forbillede i Kojève – foretager en syntese af eksistentialisme, marxisme og hegelianisme.¹⁹ Meryl Altman understreger de særlige omstændigheder for Beauvoirs studier af Hegel, herunder især at de foregik under den tyske besættelse af Paris.²⁰ Ligesom Lundgren-Gothlin og de fleste andre kommentatorer, fokuserer også Nancy Bauer på herre/slave-dialektikken som forlæg for Beauvoirs redegørelse for kvindens underdanige eller uvæsentlige position i forhold til manden,²¹ men insisterer overbevisende på, at Beauvoirs egen ‘appropriation’ af stoffet indeholder et originalt filosofisk bidrag.²² Ifølge Bauer er kvinden analog til slavens position som den på én gang undertvungne part i et ulige anerkendelsesforhold og den subjektposition, der indeholder det udviklingsmæssige potentiale.²³ Omvendt mener Lundgren-Gothlin, at Beauvoir snarere placerer kvinden *uden for* selve kampen om anerkendelse og i den forstand i rollen som “absolut Anden”.²⁴

17 Tove Pettersen, “Simone de Beauvoir and the ‘Lunacy Known as ‘Philosophical System’” i *Methodological Reflections on Women’s Contribution and Influence in the History of Philosophy*, red. Sigridur Thorgeirsdottir og Ruth Edith Hagengruber, bd. 3 (Cham: Springer International Publishing, 2020), 125.

18 For en oversigt over diskussionen, se Kimberly Hutchings, “Beauvoir and Hegel,” i Hengehold og Bauer *A Companion*, 185–97.

19 Lundgren-Gothlin, *Kön och existens*, 341.

20 Meryl Altman, “Beauvoir, Hegel, War,” *Hypatia* 22, nr. 3 (2007): 66–91.

21 Dette sted hos Hegel diskuteres eksplicit i Simone de Beauvoir, *Det andet køn I: Myter og kendsgerninger* (København: Gyldendal, 2019), 111–12; Beauvoir, 222; Beauvoir, 370. Kojèves sociale fortolkning af de to bevidstheders kamp er ligeledes blevet udviklet i en marxistisk retning samt i et postkolonialt perspektiv hos Frantz Fanon, se f.eks. afsnittet ‘Den sorte mand og Hegel’ i kapitel 7 af *Peau noire, masques blancs* (Paris: Éditions du Seuil, 1952), 210–215.

22 Bauer, *Simone de Beauvoir, Philosophy, & Feminism*.

23 Bauer, 79, 196.

24 Lundgren-Gothlin, *Kön och existens*, 111.

HEGEL SOM EN FILOSOF FOR DET KONKRETE

Også andre tog del i og formede den nye bølge af Hegelfortolkning: I 1929 kom Wahls eksistentiaalistisk og religiøst betonedede *Le malheur de la conscience dans la philosophie de Hegel*, der tematiserede bevidsthedens splittede position, dels som billede på menneskelig fremmedgørelse, dels som dén konflikt der peger henimod en mulig forsoning. Og til forskel fra Wahls religiøse tilsnit og Kojève's accent på antropologiske begreber (*liv, død, begær*) orienterede Hyppolite med kommentarværket *Genèse et structure de la Phénoménologie de Hegel* fra 1946 sin fortolkning efter historicitet og sprog. Fælles for renæssancens nylæsning af Hegel var en interesse for tilblivelse, udvikling og proces, hvilket også afspejles af de hyppigt optrædende nøglebegreber *negativitet, dialektik og temporalitet*, der alle blev undersøgt, som de virker i praksis i det levede og erfaringsbårede liv.²⁵ Kort sagt var projektet, at Hegel skulle hjælpe filosofien ud over sine abstraktioner – en ambition Hyppolite også udtrykte med sin beskrivelse af *Fænomenologien* som “une conquête du concret”.²⁶

Den filosofiske generation, som Beauvoir var en del af, stod i kontrast til den hidtidige rubricering af Hegel i den franske universitetsverden, i hvilken eksempelvis uddannelsesreformatoren Victor Cousin, der mødte Hegel på en tur til Heidelberg i 1817, ved at indføje *Encyklopædien* i sin egen eklektiske filosofi satte ham i scene som en mystisk, nyplatonisk tænker. Et omdømme der fulgte den hegelianske filosofi gennem det 19. århundrede og understøttedes af de sparsomme og ufuldstændige franske oversættelser. Mens det således ikke er retvisende, når Alexandre Koyré i sin oversigt fra 1930 fremstillede det som om, at Hegel havde været stort set ikke-eksisterende som referencepunkt forud for den på dette tidspunkt gryende popularitetsperiode,²⁷ er det rigtigt, at relanceringen af hans filosofi står i stærk kontrast til dens stadfæstede omdømme som panlogistisk og jævnt hen abstrakt. Som følge af den begrænsede tradition for Hegelreception havde de franske univer-

25 Ifølge Descombes kan man spore den undtagelsesvise Hegelpopularitet på konnotationerne ved termen “dialektik”, der både før og efter perioden havde en pejorativ betydning. Descombes, *Le même et l'autre*, 22.

26 Jean Hyppolite, “Avertissement du traducteur,” i *La Phénoménologie de l'esprit*, bd. I, af G.W.F. Hegel (Paris: Aubier-Montaigne, 1941), vii.

27 Alexandre Koyré, “Rapport sur l'état des études hégéliennes en France,” i *Études d'histoire de la pensée philosophique* (Paris: Gallimard, 1930), 225–51.

siteter ikke haft en standardiseret indpasning af Hegels værker i kanonen på samme måde, som man havde med tænkere som Descartes eller Kant, der i skikkelse af nykantianeren Léon Brunschvicg dominerede Sorbonne på denne tid.²⁸ Af samme grund fik den nye bølge af læsninger frit lejde og blev særligt farvet af tidens tendentielle spørgsmål. Ikke mindst fordi nylæsningen og den omdefinerede oversættelsespraksis tog fart sideløbende med bl.a. eksistentialistiske og marxistiske miljøer.²⁹ For Beauvoir, der selv stoppede med at undervise i 1943, for siden at etablere sig som forfatter, har hegelianismen formentlig fremstået dels som et stadig relativt åbent terræn, dels som muligt alternativ til den abstrakte kantianisme.

Hvad angår sin genstand – Hegels værker – indebærer ‘renæssancen’ overordnet set en interesseforskydning fra logik til erfaring, eller fra system (*Encyklopædien*) til bevidsthed (*Fænomenologien*). Og hvad angår sin filosofiske praksis, kan den karakteriseres ved på én gang at forpligte sig på loyal omgang med primærteksterne og et mere vidtrækkende sigte, der indebar at læse Hegel sammen med mere eller mindre antagonistiske samtalepartnere såsom Marx, Heidegger, Kierkegaard og Nietzsche.

Hvad, der samlet set er interessant ved dette tidspunkt i fransk åndskonjunktur, er altså, at et lidt mere end 100 år gammelt tekstkorpus med en undseelig receptionshistorie tages op og genlæses, men nu associeres med det eksakt omvendte af før: nemlig med faktisk, levet liv (*l'expérience vécu* som det hedder hos Merleau-Ponty), historie og forandring, hvor det tidligere var rubriceret som verdensfjern metafysik. Dette ideal om at lade filosofien beskæftige sig med *det konkrete* er også helt centralt hos Beauvoir, der i sine erindringer kritiserer sig selv for at have insisteret for meget på abstraktioner såsom *mennesket slet og ret*, i stedet for at anerkende sociale kategorier som *jøde* eller *arbejder*.³⁰ Det er i kombinationen af filosofisk engagement med det levede liv og den dialektiske begrebsbestemmelse, at den hegelianske åre i *Det andet køn* og dermed i feministisk tænkning skal findes. Vi skal nu se, hvordan

28 Georges Canguilhem, “Hegel en France,” *Revue d'histoire et de philosophie religieuses* 28–29, nr. 4 (1948): 286.

29 Efter krigen havde Hegelrenæssancen således udmøntet sig i tre hovedspor: et katolsk (eks. Henri Niel, Aimé Forest), et socialistisk/marxistisk (eks. Roger Garaudy, Henri Lefebvre) og det fænomenologisk-eksistentialistiske med dets mange arvtagere. Michael Kelly, “Hegel in France Today: A Bibliographical Essay,” *Journal of European Studies* 16, nr. 4 (1986): 249–70.

30 Beauvoir, *La force de l'âge*, 191.

Beauvoirs undersøgelse af kvinden på baggrund af sin genstand (det faktisk levede liv) og sin metode (den negative bestemmelsesproces) kan karakteriseres som hegeliansk i selve opstillingen af det drivende problem.

UNDERSØGELSENS GENSTAND OG METODE I *DET ANDET KØN*

Når Beauvoir i en berømt sætning skriver, at det at være kvinde ikke er givet, men en tilblivelsesproces – “Man fødes ikke som kvinde – man bliver det”³¹ – får vi indkoget af den dobbelte historicitet, hun indskriver det kvindelige i: Det individuelle (mit køn er resultat af min opdragelse) og det kollektive (‘kvinden’ må betragtes som en kulturel tilvejebringelse). Fælles er grundideen, at identitet forudsætter aktivitet. Dette processuelle og historiserende greb er et direkte afløb af et princip, der gennemstrømmer Hegels værk, nemlig virksomhedens eller aktivitetens (*Tätigkeit*) prioritet. Hvad noget er, må forstås ud fra dets historie:

[...] det er netop betydningen af ordet *være*, vi nødvendigvis må blive enige om. Uredeligheden kommer ind, når man tillægger ordet substantiel værdi, hvor det i virkeligheden har et dynamisk indhold i Hegelsk forstand: at være vil sige at være blevet, at være blevet gjort til det, man fremtræder som. Det er rigtigt, at kvinderne i det store og hele *er* mændene underlegne, dvs. at deres situation giver dem færre muligheder.³²

Når det kvindelige således ikke er noget umiddelbart eller transhistorisk, men en aktiv frembringelse, må genstanden for analysen også være det kvindelige som noget *faktisk* eksisterende, snarere end en idealbestemmelse, dvs. kvinden som hun nu engang findes som socialt organiseret manøvrerum netop nu (i middelklasse-Paris i slut-40'erne). Bestemmelsen af dette manøvrerum, og dermed fremmaningen af en ny undersøgelsesgenstand, tager form gennem en trinvis begrebsbestemmelse.

Allerede fra værkets titel forstår vi, at kvinden skal begribes i sit forhold til manden. Hurtigt bliver det også klart, at denne relation er negativ – manden er det pri-

31 Simone de Beauvoir, *Det andet køn II: Erfaringer og oplevelser* (København: Gyldendal, 2019), 15.

32 Beauvoir, *Det andet køn I*, 26; Se også: Beauvoir, *Det andet køn II*, 85: “Mændene er simpelthen verdens herrer”.

mære og kvinden er afvigelsen fra ham, “det ikke-væsentlige”.³³ Denne grundimpuls er i sig selv tydeligt hegeliansk: For Hegel er negationen den centrale operation, der driver begrebsbestemmelser frem og giver dem indhold.³⁴ Jeg mener, at en lignende begrebsudvikling gør sig gældende for Beauvoirs indkredsning af det kvindelige. Mens “kontradiktion” har status af decideret kategori, kan man kun finde ansatser til en skematisering af forskellige negationstyper i *Logikken*, hvoraf de væsentligste er “abstrakt negativitet” (ren privation eller mangel på indhold),³⁵ “bestemt negation” (en konstitutiv afgrænsning),³⁶ “immanent” negation³⁷ og “negationens negation” (en tidligere negation ophævet i en ny).³⁸ Men Hegels dialektik er ikke så meget en overførbar og anvendelig ‘metode’, som det er en strategi, der består i at fastsætte begreber processuelt via negation, og hvis resultat altid udspringer af det specifikke indhold.³⁹ Derfor må et dialektisk spor kortlægges med afsæt i Beauvoirs egne analyser og på undersøgelsens præmisser.

KVINDENS BESTEMMELSE I FIRE FIGURER

For at få fat på den dialektiske begrebsbestemmelser forløb må vi se efter graden af konceptuel kompleksitet, snarere end følge tekstens kronologi. Jeg vil vise, at man, hvis man systematiserer de mange forskelligartede karakteristikker af kvinden i *Det andet køn*, kan identificere fire overordnede strukturelle ‘figurer’ i Beauvoirs bestemmelse: *sfinksen*, (*sviger*)*moren*, *den sande kvinde* og *den lille havfrue*.

I *Sfinksen*. Udgangspunktet for bestemmelsen af, hvad der udgør det kvindelige, er dets eklatante *fravær* af et begreb: Kvinden er en tom betegnelse og “det absolutte Mysterium”. Værket tager netop sin begyndelse i det ubesvarede spørgsmål, hvad det er at være kvinde, og den mest abstrakte og derfor reduktionistiske forståelse

33 Beauvoir, *Det andet køn I*, 17.

34 G.W.F. Hegel, “Logikkens nærmere begreb og inddeling,” overs. A. C. Ploug, *Res Cogitans* 14, nr. 3 (2020): 98.

35 G.W.F. Hegel, *Wissenschaft der Logik*, bd. I (Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2017), 124.

36 Hegel, *Wissenschaft der Logik*, I, 49.

37 Hegel, 135.

38 Hegel, 144.

39 Anna Cornelia Ploug, “Indføring i dialektik. Introduktion til G.W.F. Hegels ‘Logikkens nærmere begreb og inddeling,’” *Res Cogitans* 14, nr. 3 (2020): 89–94.

af kvinden er den fejlslagne forventning om, at der gives én positiv bestemmelse: "Når manden ikke kan afsløre denne gådefulde essens, er det simpelthen, fordi den ikke eksisterer. [...] hendes mysterium dækker kun over et tomrum."⁴⁰ Sfinksen, der er det uudgrundeliges symbol i græsk-egyptisk mytologi, og som optræder et par steder i Beauvoirs tekst, synes en passende repræsentation for denne første og mest simple (hvis ikke decideret mislykkede) bestemmelse af kvinden: "hun er [...] ubegribelig – en sfinks."⁴¹ Det mest primitive alternativ til at se kvinden som et "mysterie" er at indfange hendes væsen gennem ensidige, positive bestemmelser, og Beauvoir viser, hvordan det netop er sammenbruddet af disse, der leder kulturen – eller manden – til at fremstille hende som mystisk: "Er hun engel eller djævel? Usikkerheden får ham til at gøre hende til sfinks."⁴²

II. (*Sviger*)*moren*. Så snart man forsøger at give en positiv bestemmelse af kvinden, viser det sig, at det modsatte af dette positive indhold også er tilfældet. Hun er på én gang "tjenerinde og heks"⁴³ og som mor optræder hun både som Den gode moder og Den onde stedmoder eller svigermoder.⁴⁴ Kvinden udfylder hermed en vigtig funktion for manden, da hun inkarnerer de ekstremer, han selv ønsker at fortrænge fra sin egen skæbne: Livets begyndelse, der som et blodigt under minder om dets afslutning, den endnu uopvakte seksualitet og kroppens forfald – og det tvetydige ved eksistensen overhovedet. Kvinden figurerer altså i en række modsætningspar, og det ser ud til, skriver Beauvoir, at "ambivalensen er en integrerende del af det Evtigt Kvindelige."⁴⁵ Disse positive bestemmelser holdes adskilte og altså abstrakte og svarer hos Hegel til forstandstænkningen, der ordner alt i separate identiteter.⁴⁶ De to foreløbige bestemmelser består i et komplet fravær af begreb hhv. et simpelt oppositionelt sæt af ekstremer – luder/madonna, uskyldig/synder, selvoptaget/op-ofrende, etc. Næste figur bliver et skridt mere kompliceret i sin udformning, idet den modelleres i relation til manden.

40 Beauvoir, *Det andet Køn I*, 369.

41 Beauvoir, 367.

42 Beauvoir, 288.

43 Beauvoir, 284.

44 Beauvoir, 264–65.

45 Beauvoir, 364.

46 Hegel, "Logikkens nærmere begreb og inddeling," 95–96.

III. *Den sande kvinde*. Med hegelianske termer er negationen i denne figur 'bestemt', i og med at et negativt forhold positivt *konstituerer* et indhold. Den "sande kvinde", skriver Beauvoir, er "den kvinde, der uforbeholdent accepterer at definere sig selv som den Anden."⁴⁷ Kvindens 'andethed' i forhold til det maskuline primat indebærer således en kontrastiv bestemmelse og findes i to former. For det første er hun det andet som *mangel*: En mindre udviklet eller fejlbehæftet mand, hvilket er en af de klassiske definitioner af kvinden, som vi f.eks. ser hos Aristoteles. For det andet er hun det andet som *komplementært* modstykke til manden. Denne tanke er velkendt: Manden tager sig af det offentlige liv, mens kvinden passer privatsfæren, manden er den aktive (udi erotik, forplantning, produktivt arbejde), mens kvinden er den passive (forføres, gøres gravid, reproduktivt arbejde). Det polære aspekt implicerer en vis gensidighed – relationen kan med lige ret anskues fra begge sider, men er dog rangordnet moralsk og logisk, i og med at den ene part valoriseres lavere og afledes af den første. Beauvoir tager den dramatiske kojèveanske skildring af bevidsthedernes kamp som præludium til denne figur: "Enhver bevidsthed vil søge at gøre sig gældende alene, som suverænt subjekt [...] ved at gøre den anden til sin slave."⁴⁸ Resultatet af kampen er således bestemmelsen af den sande kvinde som betingelse for en subjektivitet, hun selv er udelukket fra. Men – og det er helt afgørende – analysen stopper ikke her, den udbygger begrebet yderligere, således at det negative forhold nu bliver *internt* til kvindens bestemmelse.

IV. *Den lille havfrue*. Beauvoir bruger H. C. Andersens eventyr om 'Den lille havfrue' til at illustrere det overordnede forhold, at et menneske *qua* kvindelig vil være forment adgang til fri udfoldelse af sin eksistens.⁴⁹ Ligesom den lille havfrue ofrede sin stemme til gengæld for et par menneskeben, der skulle bane vejen for hendes forening med prinsens, påpeger Beauvoir i utallige variationer i løbet af værket, hvordan kvindens intellektuelle skaberevner og initiativ blokeres af hendes succes som kønsvæsen. Den negative relation er i denne fjerde og centrale figur inderliggjort, således at det altså er det feminine selvforhold, der er i konflikt:

47 Beauvoir, *Det andet køn I*, 324, se også 372-73.

48 Beauvoir, 222.

49 Beauvoir, *Det andet køn II*, 39; 505-6.

Når den unge mands start i tilværelsen bliver så forholdsvis nem, er det, fordi hans kald som menneske og som mand ikke står i noget modsætningsforhold [...] For den unge pige derimod er der en disharmoni mellem hendes bestemmelse som menneske slet og ret og hendes kald som kvinde.⁵⁰

Det er – jævnfør den eksistentiale terminologi, Beauvoir bevæger sig i – kun manden, der kan transcendere sig selv og blive til som subjekt, og ikke kun er der ikke noget “modsætningsforhold” for ham, men hans maskulinitet *bekræfter* bare hans menneskelighed. Til forskel fra ham er kvinden overladt til immanensen, dvs. til opretholdelsen snarere end den frie overskridelse af *status quo*, og mens manden i egentlig forstand kan betragtes som et individ, forbliver kvinden “slave af arten”.⁵¹ I kapitlet om moderskab beskriver Beauvoir, hvordan kvinden, opildnet af længsel efter at udleve sig selv som menneske, tror, at hun endelig, takket være sin graviditet, vil kunne indfri ønsket om at overskride og dermed forandre sig selv gennem et ydre projekt. Men da barnet kommer – dette vidunderligste *værk* af dem alle – er resultatet *så* enestående, at det viser sig at have sin egen vilje og forlade moren for selv at leve.⁵² Igen lykkes det ikke kvinden at skabe sig selv, men kun at være middel på andres vej, og igen har vi det – måske ultimative – billede på, hvordan dialektikken trækkes ind i det hverdagslige, levede og nu *kønnede* liv.

KØNNETS KONTRADIKTION

Den fjerde figur er den mest komplekse indarbejdning af det negative. Det er helt centralt at kvinden, for Beauvoir, ikke blot ses som det ‘uvæsentlige’, hvor manden repræsenterer ‘det væsentlige’, dvs. en simpel negation (ikke-mand = ikke-essentiell): Hun er snarere bestemt som en indre konflikt. Det vil også sige, at den ‘andethed’, der tilskrives kvinden, overstiger det at være den anden del af en dikotomi; vi kan så at sige ikke nøjes med at tælle til to. Det feminine står i forhold til *både* det maskuline og det menneskelige overhovedet:

50 Beauvoir, 93.

51 Beauvoir, 548; hvilket i øvrigt står i forlængelse af Beauvoir, *Det andet køn I*, 40–41, hvor hun gengiver Hegels syn på seksualitet som medium mellem art og individ.

52 Beauvoir, *Det andet køn II*, 318–19; 331.

Forholdet mellem de to køn kan ikke sammenlignes med forholdet mellem to elektriske poler. Manden repræsenterer på én gang det positive og det neutrale, og det i den grad, at 'les hommes' på fransk både betyder mænd og mennesker, [qu'on dit en français 'les hommes' pour désigner les êtres humains] [...] Kvinden derimod står for det negative, eftersom alle definitioner af hende indebærer en begrænsning, uden at noget tilsvarende gælder for manden.⁵³

Citatet kan i første omgang og på grund af dets tidlige placering i værket synes banalt eller indlysende – en bemærkning om en pudsigt semantisk omstændighed. Men denne formalistiske, logiske struktur opnår sin righoldighed gennem de konkrete erfaringer, der knytter sig til at være det negative i denne dobbelte forstand. Og på baggrund af rækken af stadig mere komplekse negative bestemmelser kan vi genlæse dette indledende citat i et hegeliansk lys – nemlig som direkte modelleret over den dialektisk-spekulative logiks kontradiktions-kategori. For Hegel kulminerer negationen i kontradiktion (*Widerspruch*), der dels fungerer operativt overalt, hvor der er dialektisk begrebsudvikling, dels kan findes eksplicit tematiseret i *Logikken* (bog II.1.2).⁵⁴ Det vigtigste her er at forstå kontradiktion ikke som to eksterne elementer over for hinanden, men som det ultimativt internaliserede negationsforhold: en selvmodsigelse. I en vis forstand har vi således en dobbelt-negation, idet det, der 'benægtes' eller negeres, i sig selv er et konfliktforhold. Denne pointe bliver tydeligere, hvis vi ser på, hvordan det udmønter sig i Beauvoirs analyse. Bestemmelsen af manden eller mennesket (*l'homme*) består i at dette 'mandsmenneske' ignorerer sit eget interne modsætningsforhold, dvs. forholdet mellem kvinden og sig selv. Med Hegel ville vi sige, at *l'homme* således umiddelbart fremtræder som noget andet (og simplet) end det, det er, nemlig et ustabil konfliktforhold. Den hegelianske kontradiktion har også tidligere udmærket sig som grundmodel for ideologikritik, eksempelvis når Marx kritiserer den klassiske politiske økonomi for at lade markedet fremstå som udtømmende repræsentant for *økonomien* overhovedet, og altså dække over at der udover cirkulation også foregår produktion.⁵⁵ Det er en *pars pro toto*-struktur, hvor en del giver sig ud for at være det hele. Beauvoirs formu-

53 Beauvoir, *Det andet køn I*, 16; formuleringen går igen i Beauvoir, *Det andet køn II*, 183.

54 *Widerspruch* har en teknisk betydning og er oversat med 'kontradiktion'/'modsigelse' for ikke at forveksles med 'modsætning' (*Gegensatz*).

55 Stuart Hall, "The Problem of Ideology – Marxism without Guarantees," *Journal of Communication Inquiry* 10, nr. 2 (1986): 28–44.

lering låner sig da også direkte til et genus/species-hierarki, hvor overbegrebet er *sammenfaldende* med et af sine underbegreber:

l'homme

la femme *l'homme*

Manden er generisk, mens kvinden er markeret, som det hedder med grammatikken.⁵⁶ Læg mærke til, at det først er med denne bestemmelse, at vi får et egentligt hierarki (der jo forudsætter mere end to logiske dele), eller hvad vi kunne kalde en *asymmetri* i kønsforholdet. Originaliteten ved Beauvoirs analyse af den kønnede eksistens består akkurat heri: at fremvise en *indre* kontradiktion i de faktiske forhold. Undersøgelsen i *Det andet køn* resulterer således ikke i et positivt begreb om, hvad en kvinde er eller bør være, men i *kortlægningen af det kvindelige som problem*, dvs. som en selvmodsigelse i det sociale. Et kontradiktorisk forhold der kun viser sig gennem kritik, og hvis tilsynekomst er en betingelse for forandring. Ganske i tråd med når Kojève skriver, at det “er opmærksomheden på en *kontradiktion*, der udgør drivkraften bag menneskets og historiens udvikling.”⁵⁷

FEMINISME SOM KRITISK PROJEKT

Beauvoir bruger den hegelianske kontradiktionsfigur til at afdække en iboende konflikt i kulturen, hvilket medvirker til, at vi kan se *Det andet køn* som et fundamentalt *kritisk* projekt i hegeliansk-marxistisk forstand: Vi har med andre ord ikke at gøre med et manifest med krav til forbedringer af kvinders vilkår eller et videnskabeligt program, der har til formål at fremvise en på forhånd forelagt teori om kønnene. Resultatet af hendes analyse er nemlig hverken en teori, et sæt moralske forskrifter eller et begreb, men åbningen af et nyt *genstandsfelt*, og strategien dertil er ikke demonstration og underbyggelse af principper, men en kritik af de faktiske sociale forhold.

56 Monique Wittig, “The Mark of Gender,” *Feminist Issues* 5, nr. 2 (1985): 3–12.

57 Kojève, *Introduction*, 211–12.

Det banebrydende ved *Det andet køn* består i, at Beauvoir udvikler en immanent og social kritik af det kvindelige, hvilket vidner om en tydelig hegeliansk prægning. Det indebærer dels en *dialektisk begrebsbestemmelse*, der kulminerer i afdækningen af kønnets kontradiktion, dels en *overskridelse af filosofien*, der kobler disciplinens abstrakte vokabularium sammen med materiale fra levet erfaring. Med andre ord både en logisk og en social konkretisering af kvindens problem.

Den logiske konkretisering består i, at Beauvoir optegner problemets koordinater gennem en tiltagende mere kompleks indarbejdning af negation, der kulminerer i blotlæggelsen af det universelle menneskes selvundergravende konstitution. Vi er altså milevidt fra den type affirmativ feminisme, der påberåber sig rettigheder eller fremstiller det feminine som et positivt alternativ til den maskuline orden. Denne anti-utopiske dimension ved værket er således en essentiel del af, hvad jeg mener, er dets hegelianske anstrøg: Ikke bare spiller Kojèves antropologiske læsning en rolle i Beauvoirs forståelse af kønsforholdet som en kampplads, hvor kvinden har trukket det korteste strå, men hendes tilegnelse af Hegels dialektiske fremgangsmåde muliggør *på et operativt niveau* en sådan kritisk opstilling.

Den sociale konkretisering består i værkets genrebrydende sammenfletning af klassisk filosofisk terminologi og et vokabular, der dels trækker på hverdagslige observationer, dels indfletter ekstra-filosofisk materiale fra andre discipliner.⁵⁸ Man kan ligefrem sige, at *Det andet køns* status af hybridværk på et genre-mæssigt plan afspejler bestemmelsen af det kvindelige vilkår som en konflikt mellem det almene (den filosofiske ambition *par excellence*) og det partikulære (det 'snavsede' indhold fra den faktisk fungerende erfaringsverden). Var det ikke for Hegelrenæssancen, havde den Hegel, der bød sig til, været en pure abstrakt og bedaget nyplatonisk metafysiker. Men da Beauvoir begyndte sin undersøgelse af kvindens situation i 1946, befandt hun sig i et miljø med enorm kreativitet udi radikale og samfundsengagerede nylæsninger af Hegel. Man kan således se *Det andet køns* overskridelse af den traditionelt 'rene' filosofi som en del af den marxistiske kritik af filosofiens idealistiske selvberoenhed.

58 I modsætning til Petterson mener jeg ikke, man kan reducere *Det andet køns* genrebrud til inddragelsen af personlig erfaring. Pettersen, "Simone de Beauvoir and the 'Lunacy Known as 'Philosophical System'" 134–35; for en overbevisende diskussion af værkets transdisciplinære karakter, se Stella Sandford, "Beauvoir's Transdisciplinarity: From Philosophy to Gender Theory," i Hengehold og Bauer *A Companion*, 13–27.

Når vi placerer Beauvoir i hendes idehistoriske kontekst, får vi blik for betydningen af den afsmitning, *Det andet køn* fik dels fra opblomstringen af fransk hegelianisme i 1930'erne og 1940'erne, dels fra Beauvoirs egne studier af Hegel under krigen. Ved at spore de gradvist mere komplekse negativitetsbestemmelser i hendes karakteristikkere af kvindens situation bliver det tydeligt, hvordan Beauvoir ikke anser kvinden som en positiv identitet, som det kan give nogen som helst mening at 'reclame', men som en underskudsposition der står i et spændingsforhold mellem kønnet og sin bestemmelse som menneske. For Beauvoir giver det derfor ikke mening at sammenligne mandens og kvindens situation med henblik på at kræve lighed mellem dem og udligne den 'falske devalorisering' af det kvindelige: Friheden er "tom og abstrakt hos kvinden" og det er derfor "*kun i oprøret*, hun kan tage sin eksistens på sig i ægthed."⁵⁹ Det emancipatoriske projekt ligger i selve *overkommelsen* af den kvindelige og kønnede eksistens, sådan som den *de facto* fungerer. Det betyder, at Beauvoir ikke kan betragtes som ligestillingsfeminist: Hun opererer ikke med kønnene som to polære størrelser, der med henvisning til et uproblematisk, abstrakt begreb om 'mennesket' kan erklæres at have lige ret. *Det andet køn* opstiller ikke et ideal, men et problem, og må snarere forstås som et *frigørelsesprojekt*, der tager form af en kritik, dvs. en analyse, der ved at påpege modsigelser i de faktiske forhold baner vejen for en radikal omvæltning af kønnets sociale organisering. Det er fra Hegel og den franske hegelianisme, at Beauvoir har remedierne til at optegne kønnet som kontradiktion, og ethvert forsøg på feministisk kritik i samtiden må forholde sig til denne dialektiske arv.

BIBLIOGRAFI

- Altman, Meryl. "Beauvoir, Hegel, War." *Hypatia* 22, nr. 3 (2007): 66–91. <https://doi.org/10.1111/j.1527-2001.2007.tb01091.x>
- Bauer, Nancy. *Simone de Beauvoir, Philosophy, & Feminism*. New York: Columbia University Press, 2001. <https://doi.org/10.7312/baue11664>
- Beauvoir, Simone de. *Det andet køn I: Myter og kendsgerninger*. København: Gyldendal, 2019.
- . *Det andet køn II: Erfaringer og oplevelser*. København: Gyldendal, 2019.
- . *La force de l'âge*. Paris: Gallimard, 1960.

⁵⁹ Beauvoir, *Det andet køn II*, 469 (min kursivering).

- . *L'invitée*. Paris: Gallimard, 1943.
- Butler, Judith. *Subjects of Desire. Hegelian Reflections in Twentieth-Century France*. New York: Columbia University Press, 1987.
- Canguilhem, Georges. "Hegel en France." *Revue d'histoire et de philosophie religieuses* 28–29, nr. 4 (1948): 282–97. <https://doi.org/10.3406/rhpr.1948.3225>
- Chanter, Tina. *Ethics of Eros. Irigaray's Rewriting of the Philosophers*. New York: Routledge, 1995.
- Deleuze, Gilles. "Jean Hyppolite – Logique et existence." *Revue Philosophique de la France et de l'Étranger*, nr. 144 (1953): 457–60.
- Descombes, Vincent. *Le même et l'autre. Quarante-cinq ans de philosophie française (1933-1978)*. Paris: Les éditions de minuit, 1979.
- Direk, Zeynep. "Simone de Beauvoir's Relation to Hegel's Absolute." I *A Companion to Simone de Beauvoir*, redigeret af Laura Hengehold og Nancy Bauer, 198–210. Chichester: John Wiley & Sons, 2017. <https://doi.org/10.1002/9781118795996.ch16>
- Fanon, Frantz. *Peau noire, masques blancs*. Paris: Éditions du Seuil, 1952.
- Gutting, Gary. "French Hegelianism and Anti-Hegelianism in the 1960s: Hyppolite, Foucault and Deleuze." I *The Impact of Idealism. The Legacy of Post-Kantian German Thought*, redigeret af Karl Ameriks, 246–271. Cambridge: Cambridge University Press, 2013. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139626675.011>.
- Hall, Stuart. "The Problem of Ideology – Marxism without Guarantees." *Journal of Communication Inquiry* 10, nr. 2 (1986): 28–44. <https://doi.org/10.1177/019685998601000203>
- Hegel, G.W.F. *Enzyklopädie der philosophischen Wissenschaften*. Bd. II. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1970.
- . *Grundlinien der Philosophie des Rechts*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1970.
- . "Logikkens nærmere begreb og inddeling." Oversat af Anna Cornelia Ploug. *Res Cogitans* 14, nr. 3 (2020): 95–107. https://tidsskrift.dk/res_cogitans/article/view/123668.
- . *Wissenschaft der Logik*. Bd. I. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2017.
- Hutchings, Kimberly. "Beauvoir and Hegel." I *A Companion to Simone de Beauvoir*, redigeret af Laura Hengehold og Nancy Bauer, 185–97. Chichester: John Wiley & Sons, 2017. <https://doi.org/10.1002/9781118795996.ch15>
- Hyppolite, Jean. "Avertissement du traducteur." I *La Phénoménologie de l'esprit*, Bd. I. Paris: Aubier-Montaigne, 1941.
- . *Figures de la pensée philosophique. Écrits de Jean Hyppolite (1931-1968)*. Bd. I. Paris: PUF, 1971.

- Kelly, Michael. "Hegel in France Today: A Bibliographical Essay." *Journal of European Studies* 16, nr. 4 (1986): 249–70. <https://doi.org/10.1177/004724418601600402>
- Kojève, Alexandre. *Introduction à la lecture de Hegel: leçons sur la Phénoménologie de l'Esprit professées de 1933 à 1939 à l'École des Hautes Études*. Paris: Gallimard, 1980.
- Koyré, Alexandre. "Rapport sur l'état des études hégéliennes en France." I *Études d'histoire de la pensée philosophique*, 225–51. Paris: Gallimard, 1930.
- Lawlor, Leonard. *Thinking Through French Philosophy. The Being of the Question*. Bloomington: IU Press, 2003. <https://doi.org/10.2307/j.ctt200603v>
- Lloyd, Genevieve. *The Man of Reason: "Male" and "Female" in Western Philosophy*. 2. udgave. London: Routledge, 1993.
- Lundgren-Gothlin, Eva. *Kön och existens. Studier i Simone de Beauvoirs Le Deuxième Sexe*. Göteborg: Bokförlaget Daidados, 1991.
- Mussett, Shannon. "Life and Sexual Difference in Hegel and Beauvoir." *The Journal of Speculative Philosophy* 31, nr. 3 (2017): 396–408. <https://doi.org/10.5325/jspecphil.31.3.0396>
- Pettersen, Tove. "Simone de Beauvoir and the 'Lunacy Known as 'Philosophical System'" I *Methodological Reflections on Women's Contribution and Influence in the History of Philosophy*, redigeret af Sigridur Thorgeirsdottir og Ruth Edith Hagenruber, 3:125–42. Cham: Springer International Publishing, 2020. https://doi.org/10.1007/978-3-030-44421-1_9
- Ploug, Anna Cornelia. "Indføring i dialektik. Introduktion til G.W.F. Hegels 'Logikkens nærmere begreb og inddeling.'" *Res Cogitans* 14, nr. 3 (2020): 89–94. https://tidsskrift.dk/res_cogitans/article/view/123667.
- Purvis, Jennifer. "Hegelian Dimensions of The Second Sex: A Feminist Consideration." *Journal of French and Francophone Philosophy* 13, nr. 1 (3. marts 2003): 128–56. <https://doi.org/10.5195/JFFP.2003.442>
- Rockmore, Tom. "Hegel in France." I *Bloomsbury Companion to Hegel*, redigeret af Allegra de Laurentiis og Jeffrey Edwards. London; New York: Bloomsbury, 2013. DOI 10.5040/9781472548306.ch-030.
- Roth, Michael S. *Knowing and History. Appropriations of Hegel in Twentieth-Century France*. Ithaca: Cornell University Press, 1988.
- Sandford, Stella. "Beauvoir's Transdisciplinarity: From Philosophy to Gender Theory." I *A Companion to Simone de Beauvoir*, redigeret af Laura Hengehold og Nancy Bauer, 13–27. Chichester: John Wiley & Sons, 2017. <https://doi.org/10.1002/9781118795996.ch1>
- . *How to Read Beauvoir*. London: Granta Books, 2006.

- Sinnerbrink, Robert. *Understanding Hegelianism*. Stocksfield: Acumen Publishing, 2007. <https://doi.org/10.1017/UPO9781844653928>.
- Stone, Alison. "Hegel and Twentieth-Century French Philosophy." I *The Oxford Handbook of Hegel*, redigeret af Dean Moyar. Oxford: Oxford University Press, 2017. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199355228.013.33>
- Vintges, Karen "Misunderstanding in Paris." I *A Companion to Simone de Beauvoir*, redigeret af Laura Hengehold og Nancy Bauer, 478–88. Chichester: John Wiley & Sons, 2017. <https://doi.org/10.1002/9781118795996.ch38>
- Vuillerod, Jean-Baptiste. "Jean Hyppolite, Hegel in Baltimore." *MLN* 134, nr. 5 (2019): 999–1007. <https://doi.org/10.1353/mln.2019.0109>
- Wittig, Monique. "The Mark of Gender." *Feminist Issues* 5, nr. 2 (1985): 3–12. <https://doi.org/10.1007/BF02685575>